

Kunnskapsdepartementet

Referanse

2025/AGM

Deres referanse:

2025/3232

Dato

22.09.2025

Innspill til arbeidet med dimensjonering av doktorgradsutdanningen

Universitetet i Bergen (UiB) har lest *Stortingsmelding 14 – Sikker kunnskap i en usikker verden* med interesse og takker for anledningen til å komme med innspill til utvalget som skal se på dimensjonering av doktorgradsutdanningen i Norge.

Solid forskerutdanning for en usikker verden

I en usikker tid preget av komplekse utfordringer, mener UiB det er viktigere enn noen gang med sterk vitenskap. Forskningsbasert kunnskap er sentral for å støtte opp under et vitalt demokrati og sivilsamfunn i Norge, for en kunnskapsbasert offentlighet og for å legge til rette for omstilling i mange av sektorene i samfunnet i møte med fremtidens utfordringer.

Våre europeiske partnere peker på forskning og innovasjon som grunnpilarer for å øke vår konkurransekraft. En av hovedkonklusjonene i Draghi-rapporten er nettopp at de europeiske landene må styrke satsningen på kunnskap, utdanning og forskning for å møte fremtidens utfordringer. Forskning og utdanningen har betydning for den norske totalberedskapen, vår konkurranseevne og utvikling av et solid demokratisk samfunn. Det trengs mer forskning i bredden av fag, og med det, en fortsatt satsing på forskerutdanningen i Norge.

Kvalitet og rekrutteringsstillingenes betydning for universitetet

Kap 6 i Stortingsmeldingen omtaler ikke kvaliteten i forskerutdanningen eksplisitt. UiB vil fremheve at høy kvalitet er et overordnet mål forskerutdanningen, og at det er vesentlig at forskerutdanningen tilknyttes sterke fagmiljø.

Rekrutteringsstillingene er svært viktig i et velfungerende forskningsuniversitet. De bidrar til faglig fornyelse, nye perspektiver, stor kunnskapsberedskap i bredden for både samfunnet og fagområdene, samt sterke internasjonale nettverk. Gjennom dette bidrar de til en vesentlig andel av universitetenes forskning. Forskningen som utføres av PhD-kandidatene er viktig for universitetets samlede forskningsinnsats: I 2023 var ph.d.-kandidater første- eller medforfatter på 30 prosent av UiBs publikasjoner. UiB mener at god rekruttering til PhD-utdannelsen er avgjørende for faglig fornyelse og for å sikre forskningsbasert utdanning. PhD-kandidatene sørger for å opprettholde forskningen i hele spekteret av fag, og deres bidrag har også betydning for å videreutvikle de mindre fagmiljøene.

Dette er et UiB-internt notat som godkjennes elektronisk i ephorte

Forsknings- og innovasjonsavdelingen
Telefon +4755584980
post@uib.no

Postadresse
University of Bergen,
Postbox 7800
NO-5020 BERGEN

Saksbehandler
Alette Gilhus Mykkeltvedt
41120404

Når dimensjoneringen av forskerutdanningen nå blir gjenstand for vurdering, er det viktig at verdien av langsiktighet i forskning og kunnskapsberedskap blir lagt til grunn, og at institusjonenes autonomi opprettholdes. Fagmiljøene har best forutsetning for å sikre den langsiktige kunnskapsberedskapen og kjenner kunnskapsutviklingen. UiB mener en skal være varsom med politiske føringer på ressurser til rekruttering, utdanning og kvalifisering av forskere. Sektoren er allerede i stor grad politisk styrt, og det er en hårfin balanse mellom grensen for politisk styring og institusjonenes akademiske autonomi. Innholdet i utdanningene og forskerutdanningen er institusjonenes ansvar, og vi legger til grunn at det gjennom arbeidet ikke bør gjøres endringer i ansvaret for doktorgradsutdanningen.

PhD-kandidatenes brede karrieremuligheter

De siste årene har mange problemstillinger blitt løftet inn i arbeidet med utvikling av doktorgradsutdanningene i Norge, forskerkarrierenes attraktivitet, og nødvendigheten av en god kontakt med et bredt arbeidsmarked og næringsliv. Samtidig er det en kjensgjerning at det ikke finnes arbeidsledighet blant innehaverne av doktorgrad, og at de fanges opp av et bredt arbeidsmarked. De ferdige PhD-kandidatene trer inn i ulike sektorer i samfunnet, og sysselsettingsgraden blant uteksaminerte doktorer er svært høy. En alumnus-undersøkelse gjennomført ved UiB i 2023 viser at hele 92 prosent av de ferdige PhD-kandidatene hadde fått en relevant jobb innen ett år etter at de disputerte.

Utdanningen gir ikke bare spisskompetanse i ett fagområde og forskningstema, men grunnleggende kompetanse i skaping av ny kunnskap, analytiske og kreative ferdigheter. Stortingsmeldingen (Systemmeldingen) trekker frem behovet for høykompetente ansatte som kan bidra til omstillingen av viktige områder som helse, skole, IKT og det grønne skiftet. Universitetene skal bidra til samfunnet med ferske PhD-kandidater innen teknologi, medisin og helsefag. Det er samtidig viktig at myndigheter og UH-sektoren ikke blir for instrumentell og nåtidsfokuseret i møtet med hva man antar er behovene i arbeidslivet. UiB vil advare mot en svekkelse av PhD-utdannede fra samfunnsvitenskap og humaniora.

Næringslivets forskningsbehov

UiB vil påpeke at det allerede i dagens forskerutdanning ligger kurs som gir bred kompetanse, og at de grunnleggende ferdighetene - å skape og tilegne seg kunnskap - er bredt kvalifiserende. Det kan virke som premisset i kapittel 6 i stortingsmeldingen er snudd på hodet; at forskerutdanningen må inkludere arbeidsrettet opplæring i stedet for å synliggjøre at næringsliv også ønsker seg kandidater som har høy og relevant forskerkompetanse. Det er jo nettopp på bakgrunn av deres forskningsutdanning, forskerutdanningens brede innhold og deres evne til kunnskapstilegnelse og metodisk og analytisk kompetanse, at disse kandidatene er attraktive.

Norge trenger et mer forskningssterkt næringsliv. Det er vanskelig å spå fremtiden, men vi vet at omstillingsbehovene er enorme og at den teknologiske utviklingen går raskt. En vurdering av dimensjoneringen av forskerutdanningen, som legger stor vekt på «...samfunnets behov for kompetanse i lys av omstillingsbehov og en fremtidig reduksjon i arbeidsstokken», svarer ikke på utfordringene. Norske arbeidstakere med PhD utgjør i dag i underkant av 1,5 % av arbeidsstokken. Morgendagen vil fordre og preges av nye teknologier og innovasjon i samfunns- og arbeidsliv, og dermed relativt sett flere kandidater med PhD-utdanning.

Det er vel kjent at bedrifter som investerer lite i FOU har også lav evne til å absorbere ny kunnskap, noe som igjen betyr at kandidatene kan oppleve å få lite bruk for sin kompetanse. Det er imidlertid svært vanskelig å svare på et spørsmål om hvorvidt kunnskap fra PhD er

viktig for nåværende jobb. Mange oppgaver er generiske, slik som problemformulering, analyse, systematisk arbeid, kreativitet, evne til å håndtere kompleksitet. Hvis man deler inn generisk kunnskap, industriell kompetanse, og firmakunnskap som en måte å forstå arbeidsrelevant kapital på, så vil den generiske kunnskapen (skape ny, relevant kunnskap innenfor et fagområde, og forsvare denne mot kritikk), være enestående og helt sentral i mange posisjoner og roller i arbeids- og samfunnsliv.

Forskningskapasitet og dimensjonering

Fra europeisk hold pekes det på at vi trenger mer forskning og innovasjon. Skal norske universiteter kunne være en del av en europeisk totalberedskap må det i årene som kommer investeres mer og langsiktig i norsk forskning. De senere års kutt i basisbevilgning til breddeuniversiteter som UiB og fjerningen av måltall for rekrutteringsstillinger vil sannsynligvis føre til reduksjon i antall doktorgrader i Norge. UiB har opprettholdt måltallet for rekrutteringsstillinger internt til tross for budsjettkutt. UiB mener det er behov for en *kapasitetsøkning* i forskerutdanningen for å bidra til styrket forskning og mer forskning og innovasjon i samfunnet.

UiB vil videre fremholde de forskningsintensive breddeuniversitetenes særegne plass i det norske forskningsutdanningssystemet. De forskningsintensive breddeuniversitetene har stor forskningskapasitet, og står i dag for rundt 80 prosent av antallet ph.d.-grader som ferdigstilles. De fleste fagmiljø ved de forskningsintensive breddeuniversitetene er karakterisert ved sine utstrakte internasjonale forskningsnettverk. Forskning er i sin natur internasjonal. Store universiteter skaper flere muligheter for kunnskapsutveksling og tverrfaglighet, som igjen fører til resultater som kommer samfunnet til gode. Vi ser det som særdeles viktig at de forskningsintensive breddeuniversitetene får gode rammevilkår og på den måten kan sikre et høyt antall PhD-kandidater.

Attraktive forskerkarrierer

UiB mener det er svært positivt at det skal igangsettes et arbeid for å legge til rette for at flere av de internasjonalt rekrutterte PhD-kandidatene kan finne karrieremuligheter i det norske samfunnet. Det er også viktig at det gjennom arbeidsgruppens arbeid foreslås tiltak for å gjøre en forskerkarriere mer attraktiv for norske kandidater. I de senere år har det ikke fremstått som tilstrekkelig attraktivt å velge en forskerkarriere i et ellers godt arbeidsmarked. Dette arbeidet kan sees i sammenheng med [regjeringens strategi for rekruttering og karriereutvikling](#), som gir en god beskrivelse av en rekke av utfordringene knyttet til forskerrekuttering og karriereutvikling.

Karriereutvikling for yngre forskere er et prioritert arbeid for UiB. I 2020 etablerte UiB en egen karrieropolitikk for yngre forskere, og i 2022 opprettet vi et karrieresenter for yngre forskere. Karrieropolitikken følges opp med en rekke tiltak og initiativer, også i sammenheng med at rekruttering og karriereutvikling/-rådgivning er sentrale tiltaksområder i universitetets tiltaksplan for HR i forskning.

Anbefalinger til arbeidet med utredningen:

1. En gjennomgang av PhD-utdanningen bør erkjenne viktigheten av vitenskapelig kvalitet og helheten i utdanningens kompetanse (analytiske og metodiske ferdigheter, internasjonalt nettverk, evne til kunnskapstilegnelse).

2. Gjennomgangen bør også se PhD-utdanningen som en viktig forskningsressurs, perspektivfornyelse og som undervisningsressurser ved universitetene, og også vekte inn universitetenes rekrutteringsbehov i bredden.
3. Mandatet bør fokusere på behovet for tverr- og flerfaglighet i de store utfordringene og er omstillingsbehovene (digital humaniora, helse og teknologi, aldrende befolkning, språk og kognisjon, smart cities, energiomstilling). Behovet for en stor bredde disipliner står i motsats til en toppstyrt prioritering av områder og kan føre til risiko (f.eks. kan svak satsing på filosofi og etikk skape problematiske kunnskapshull i utviklingen av lærende systemer). Den lave forskningsorienteringen i norsk næringsliv og fremtidens uforutsigbarhet gjør det vanskelig å konkretisere hva næringslivet trenger.
4. Norsk næringsliv har en lav forskningsorientering. Mandatet bør legge til rette for gode samarbeidsmodeller mellom academia og næringsliv om forskning som involverer PhD-kandidater.
5. Mandatet bør vektlegge at forskningen er internasjonal. Vi tiltrekker oss sterke internasjonale talenter og sikrer at Norge får tilgang til ledende forskningsmiljøer globalt. Det styrker oss som forskningsnasjon, det gir økt kunnskap og internasjonalt nettverk.
5. Mandatet se på tiltak for å styrke rekrutteringsmuligheter til arbeidslivet utenfor academia for de internasjonale PhD-kandidatene.
6. Arbeidet bør bygge på solide og ferske data, inkludert fremskriving av antall PhD-kandidater, i tett dialog med kunnskapssektoren med innspillmuligheter. Vurderinger av arbeidslivsrelevans og dimensjonering bør bygge på overordnede analyser som har fremtidsrettet og internasjonalt perspektiv og erkjenner PhD-utdanningenes tunge og brede kompetanse.
7. UiB vil understreke nødvendigheten av at ekspertgruppen er godt representert i ekspertgruppen og i arbeidet, gitt det samlede store antallet og ansvaret disse institusjonene har for PhD-utdanningen i Norge. Videre foreslår vi at det også etableres flere referansegrupper slik at kunnskapstilfanget og representasjonen blir bred.

Vennlig hilsen

Margareth Hagen
rektor

Tore Tungodden
universitetsdirektør

